

1^ο

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ:

Κοινωνικές ταυτότητες

Οι κοινωνικές ταυτότητες είναι πολλές, είναι ιεραρχημένες και άνισες. Τις ταυτότητες τις αποκτάει ο άνθρωπος μέσα στην κοινωνία, αρχίζοντας από την οικογένεια. Υπάρχουν ταυτότητες πολύ πιο σταθερές από άλλες, γιατί είναι επενδυμένες με μεγάλη κοινωνική αξία. Την εθνική, π.χ., ή τη θρησκευτική τους ταυτότητα οι άνθρωποι την αλλάζουν πολύ σπάνια και σε πολύ ειδικές συνθήκες. Άλλες, αντίθετα, είναι πολύ πιο ρευστές γιατί έχουν λιγότερο βάρος και μικρή κοινωνική αξία.

Σε ορισμένες ταυτότητες άλλοι δίνουν μεγάλη αξία και άλλοι όχι. Άλλοι π.χ. αλλάζουν εύκολα πολιτική ταυτότητα, άλλοι το θεωρούν αθέμιτο και άλλοι σχεδόν ιεροσυλία απέναντι σε ευγενή ιδανικά. Την επαγγελματική τους ταυτότητα επιδιώκουν οι άνθρωποι να την αλλάζουν όποτε μπορούν για να τη βελτιώσουν.

Οι πιο σταθερές απ' όλες τις κοινωνικές ταυτότητες είναι εκείνες που αποδίδουν κοινωνική ανωτερότητα, που καταφέρνουν γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο και αφομοιώνουν χαρακτηριστικά άλλων ταυτοτήτων που αποδίδουν κατώτεροτητα, με βάση μια κοινωνική και αυθαίρετη ταξινόμηση. Ένα εύκολο παράδειγμα είναι η προφορά των αστικών κέντρων σε σχέση με τις τοπικές διαλεκτικές προφορές. Με την ίδια λογική, οι άνθρωποι προβάλλουν τις ταυτότητες εκείνες που θεωρούνται, υψηλή κοινωνική αξία και ποτέ το αντίθετο. Κανένας άνθρωπος που π.χ. δεν έχει τελειώσει το Δημοτικό δεν αυτοπροβάλλεται στους άλλους σαν «αγράμματος».

Μια από τις παραδοσιακά ισχυρές κοινωνικές ταυτότητες είναι η τοπική καταγωγή. Υπάρχουν άνθρωποι που θεωρούν την τοπική τους ταυτότητα σημείο αναφοράς της όλης τους προσωπικότητας. Άλλοι στην τοπική καταγωγή τους αρνούνται την παραδοσιακή κοινωνία, τις πεποιθήσεις και προκαταλήψεις της αγροτικής κουλτούρας.

Ένα παράδειγμα είναι η κρητική καταγωγή. Κάποιος μακρινός συγγενής μου, που ήρθε παιδί στην Αθήνα του 1950 και έγινε με τη βοήθεια της οικογένειας μηχανικός, ερμήνευε σε όλη τη ζωή του μεγάλο ποσοστό των πράξεών του με αναφορά στην τοπική του καταγωγή, λέγοντας με καμάρι «είμαι Κρητικός». Απέδιδε στο «Κρητικός» πολλές θετικές αξίες και συστηματικά προέβαλε την τοπική του ταυτότητα γενικά συνώνυμη με την λεβεντιά, την ντομπροσύνη, την αντοχή, την ειλικρίνεια, την αλληλεγγύη, την τιμιότητα και πολλά άλλα προτερήματα, ακόμη και το χιούμορ.

Η αδελφή του ωστόσο, που έζησε κι εκείνη στην Αθήνα και έγινε παρά τις αντιρρήσεις της οικογένειας γιατρός, απέδιδε στην τοπική της ταυτότητα (που αγαπούσε και αγαπάει πάντα) πολλά αρνητικά στοιχεία δίπλα στα θετικά. Και μιλούσε με πίκρα για τις μπαλωθιές που βαράνε στη γέννηση αρσενικών παιδιών, για τις σφαγμένες αδελφές, για το αντριλίκι και τον κίνδυνο που συνοδεύει την παράνομη

οπλοφορία, για την ευκολία με την οποία επέλεξαν οι φορείς της τοπικής κουλτούρας τη βία σαν λύση ασήμαντων προβλημάτων, για φόνους εκ προμελέτης με αίτιο οικονομικές διαφορές τελείως ανάξιες λόγου.

Υπάρχουν λοιπόν οι ταυτότητες, αλλά υπάρχουν και οι αναπαραστάσεις τους στο μυαλό των ανθρώπων. Αυτό σημαίνει ότι οι ταυτότητες δεν επιβάλλονται μηχανικά μέσα στην κοινωνικοποίηση. Αντίθετα, τα άτομα δομούν τις πολλές τους κοινωνικές ταυτότητες, ενεργητικά στη διάρκεια της ζωής τους, ανάλογα με πολλούς παράγοντες κοινωνικούς. Άρα οι κοινωνικές ταυτότητες δεν είναι στατικές ούτε ίδιες για πάντα, αλλά μεταμορφώνονται διαρκώς. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ταυτότητες ούτε «φυσικές» ούτε «αυθεντικές». Οι κοινωνικές προκαταλήψεις ξεκινάνε ακριβώς από την αντιμετώπιση των ταυτοτήτων σαν να ήταν φυσικές και άρα αυθεντικές.

9. Ακριβώς επειδή οι κοινωνικές ταυτότητες γίνονται αντιληπτές από τον κοινό νου σαν στατικές και «φυσικές», η ζωντανή απόδειξη με την παρουσία «άλλων» που είναι «διαφορετικοί» προκαλεί καχυποψία ή εχθρικότητα. Η παρουσία και μόνον «άλλων διαφορετικών» αμφισβητεί τη «φυσικότητα», γιατί καθρεφτίζει την απόδειξη ότι όλες οι ταυτότητες είναι «ιδιαίτερες» και καμία δεν είναι ούτε φυσική ούτε αυθεντική.

10. Οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις στηρίζονται σε στοιχεία των ταυτοτήτων που θεωρούνται αυτονόητα. Με τα «αυτονόητα» και «αυθεντικά» της χαρακτηριστικά η κάθε κοινωνική ταυτότητα γίνεται στερεότυπο και αυτό οδηγεί στις κοινωνικές διακρίσεις. Εύκολο παράδειγμα είναι οι κοινωνικές ταυτότητες φύλου.

11. Η ταυτότητα του φύλου βεβαίως είναι κοινωνική και καθόλου «φυσική». Όλα ανεξαιρέτως τα χαρακτηριστικά των αντρών και των γυναικών που προσδιορίζουν τη συμπεριφορά, τις ιδέες, τις φιλοδοξίες, τις επιλογές, είναι προϊόντα της κοινωνίας και όχι της βιολογίας.

12. Και αποτελεί θεμέλιο των διακρίσεων κατά των γυναικών στην κοινωνία η πλατιά πεποίθηση ότι οι ταυτότητες του φύλου είναι «φυσικές», και άρα το στερεότυπο της θηλυκότητας και του ανδρισμού που επικρατεί στην κοινωνία είναι αυτονόητα δοσμένο από τη φύση.

Άννα Φραγκουδάκη από τον ημερήσιο Τύπο

Παρατηρήσεις:

A. Να γράψετε την περίληψη σε 100-120 λέξεις.

Μονάδες 25

B.1. Να σχολιάσετε το χωρίο: «**Η ταυτότητα του φύλου βεβαίως είναι κοινωνική και καθόλου "φυσική"**» σε 60-80 λέξεις.

Μονάδες 10

B.2. Να εντοπίσετε τον τρόπο ανάπτυξης και τα δομικά στοιχεία της πρώτης παραγράφου του κειμένου.

Μονάδες 7

B.3. Να βρείτε ένα συνώνυμο για καθεμιά απ' τις παρακάτω λέξεις: **αθέμιτο, προβάλλουν, αλληλεγγύη, προτερήματα, πεποίθηση.**

Μονάδες 5

B4. Να εντοπίσετε τις διαρθρωτικές λέξεις και εκφράσεις που βοηθούν στη συνοχή των παραγράφων 9 ως 12.

Μονάδες 8

B5. Να βρείτε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων: **αντιρρήσεις, προσωπικότητα, προκαταλήψεις, διαφορετικοί, παράδειγμα.**

Μονάδες 5

Γ. Έκθεση: Σε άρθρο στον Τοπικό Τύπο, να αναδείξετε τα αίτια του κοινωνικού ρατσισμού και να επισημάνετε τις επιπτώσεις του στην σχολική και κοινωνική ζωή, προτείνοντας και τρόπους αντιμετώπισής του (400-500 λέξεις).

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Η συγγραφέας αναφέρεται στις κοινωνικές ταυτότητες που χαρακτηρίζουν τους ανθρώπους. Ορισμένες αποτελούν αξίες με κοινωνική βαρύτητα, αλλά συχνά υπάρχει υποκειμενική αξιολόγηση. Όσες ταυτότητες αναβαθμίζουν κοινωνικά το άτομο είναι αμετάβλητες, απορρίπτοντας όμως χαρακτηριστικά υπονομευτικά της προβολής τους. Σημιαίνουσα κοινωνική ταυτότητα είναι η τοπική καταγωγή που τους αυτοπροσδιορίζει. Η συγγραφέας με το παράδειγμα ενός τοπικιστή Κρητικού σε αντιπαράθεση με την αντίληψη της αδελφής του δείχνει ότι την όποια αντίληψη- ταυτότητα την δημιουργεί το άτομο και όχι το κοινωνικό του περιβάλλον, γι αυτό και είναι μεταβαλλόμενες, αφύσικες και αφετηρία κοινωνικών στερεοτύπων. Αυτά βασίζονται σε απaráλλακτα χαρακτηριστικά των ταυτοτήτων, όπως του παραδείγματος του φύλου που είναι κοινωνικό απότοκο και όχι φυσικό, με απόρροια τον κοινωνικό ρατσισμό κατά της γυναίκας.

B1. Στη γυναίκα αποδίδονται στερεότυπα χαρακτηριστικά τα οποία δεν αποτελούν ιδιότητες της, αλλά κρίσεις αυθαίρετες, ή έστω εξαγόμενες βάσει περιπτωσιολογίας, από άντρες. Οι άντρες έχουν τα ηνία της κοινωνίας και προσάρμοσαν την κοινωνική ηθική στα συμφέροντά τους. Αποδίδουν στις γυναίκες χαρακτηριστικά τέτοια, ώστε να καθορίσουν την κοινωνική της θέση, τα όρια συμπεριφοράς και διεκδικήσεων και κυρίως σε παλαιές εποχές κατάφεραν να πείσουν τη γυναίκα ότι οι ιδιότητες αυτές είναι στη φύση της.

B2. Τα δομικά στοιχεία της πρώτης παραγράφου είναι: θεματική περίοδος: Οι κοινωνικές ταυτότητες είναι πολλές, είναι ιεραρχημένες και άνισες. Σχόλια της παραγράφου είναι το χωρίο: «Τις ταυτότητες τις κατακτάει... μικρή κοινωνική αξία». Κατακλείδα δεν υπάρχει.

Ως προς τον τρόπο ανάπτυξης, υπάρχει συνδυασμός μεθόδων. Στο χωρίο «Γιατί είναι επενδυμένες με μεγάλη κοινωνική αξία» υπάρχει αιτιολόγηση (αιτιολογεί τις «ταυτότητες πολύ πιο σταθερές»). Ο τρόπος ανάπτυξης με παράδειγμα υπάρχει στο χωρίο «την εθνική π.χ., ...ειδικές συνθήκες», ενώ στο χωρίο «άλλες, αντίθετα, είναι πολύ πιο ρευστές» υπάρχει ανάπτυξη με σύγκριση- αντίθεση (σε αντιπαράθεση με τις σταθερές) και χρησιμοποιεί αιτιολόγηση στο χωρίο «γιατί έχουν... κοινωνική αξία».

B3.

αθέμιτο: άδικο

προβάλλουν: παρουσιάζουν

αλληλεγγύη: αλληλοβοήθεια

προτερήματα: πλεονεκτήματα

πεποίθηση: αντίληψη

B4. Μεταξύ των παραγράφων 9-10 δεν υπάρχουν διαρθρωτικές λέξεις συνοχής, ενώ μεταξύ των παραγράφων 10-11 η έκφραση «κοινωνικές ταυτότητες φύλου» στην κατακλείδα της παραγράφου 10 επαναλαμβάνεται στη θεματική πρόταση της παραγράφου 11. Η διαρθρωτική λέξη «βεβαίως» δηλώνει επιβεβαίωση. Στη συνοχή των παραγράφων 11-12 βοηθά το «Και» που λειτουργεί εμφατικά- προσθετικά.

B5.

αντιρρήσεις: αντί + λέγω

προσωπικότητα: προς + ορώ

προκαταλήψεις: προς + κατά + λαμβάνω

διαφορετικοί: διά + φέρω

παράδειγμα: παρά + δείχνω

Γ. Έκθεση.

Επικοινωνιακό πλαίσιο: άρθρο, άρα απαιτείται τίτλος. Δημοσίευση στον τοπικό τύπο, άρα απαιτείται κυριολεξία και επίσημο λεξιλόγιο, απευθυνόμενο σε ενήλικο κοινό.

Κύριος όρος: Κοινωνικός ρατσισμός, δηλαδή υποτιμητική αντίληψη έναντι συνανθρώπων με κριτήριο την κοινωνική τους υπόσταση που καθορίζεται από το οικονομικό, μορφωτικό, κοινωνικό επίπεδο και την επαγγελματική κατάσταση.

Πρόλογος: ιστορική αναδρομή και ανάδειξη της διαχρονικότητας του ρατσισμού με επισημάνση στο φυλετικό ρατσισμό που κυριαρχούσε στο παρελθόν και στον πρόσφατα αναδεικνυόμενο κοινωνικό ρατσισμό

Ζητούμενο 1: Αίτια του κοινωνικού ρατσισμού

α. Ψυχολογικά, τα συμπλέγματα κατωτερότητας οδηγούν στην ανάγκη αυτεπιβεβαίωσης.

β. Προσπάθεια διατήρησης της κατεστημένης τάξης πραγμάτων.

- γ. Κοινωνικά, η ανομοιογένεια στη σύνθεση των πόλεων ,η κρίση των θεσμών και της ηθικής. Παράλληλα η αναξιοκρατία και η αδικία οδηγούν στη ρατσιστική αντίδραση.
- δ. Η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και η μόδα ενθαρρύνουν τον ανταγωνισμό.
- ε. Η εκμετάλλευση των αδυνάμων για οικονομικά συμφέροντα.
- στ. Πολιτικά και θρησκευτικά, οι ιδεολογικές διαφορές και ο φανατισμός.
- ζ. Η οικονομική κρίση και η άνιση κατανομή πλούτου.

Ζητούμενο 2: Επιπτώσεις του κοινωνικού ρατσισμού

- α. Καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- β. Περιθωριοποίηση ατόμων και ομάδων.
- γ. Απουσία ποιότητας ζωής χωρίς κοινωνική ομαλότητα.
- δ. Κοινωνικές συγκρούσεις με βία, εγκληματικότητα και φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας(ναρκωτικά, χουλιγκανισμός, ληστείες, δολιοφθορές)
- ε. Έλλειψη συνεργασίας σε κάθε τομέα, στασιμότητα πολιτισμική.
- στ. Υπονόμευση της δημοκρατίας.
- ζ. Αντικοινωνικότητα των μαθητών και διακρίσεις ως και επιτεδοποίηση.
- η. Γκετοποίηση των μαθητών- θυμάτων και συχνά οριστική φυγή τους απ' το σχολείο ή επιθετικότητα, ακόμα και αναίτια.

Ζητούμενο 3: Τρόποι αντιμετώπισης του κοινωνικού ρατσισμού

- α. Ανθρωπιστική παιδεία που προάγει την κοινωνική δικαιοσύνη
- β. Καλλιέργεια της κοινωνικότητας, της αλληλεγγύης και του αλληλοσεβασμού από την οικογένεια και το σχολείο.
- γ. Διδασκαλία ανοχής της διαφορετικότητας από τους φορείς διαπαιδαγώγησης
- δ. Ενίσχυση της δημοκρατίας και των αρχών που τη στηρίζουν
- ε. Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης από τα πολιτικά πρόσωπα και τα ΜΜΕ
- στ. Στήριξη των αδυνάμων εργασιακά, οικονομικά, μορφωτικά, ώστε το επίπεδό τους να τους δίνει τη δυνατότητα να λειτουργούν αυτοδύναμα.